

1

За неповні сім років до основних подій, які будуть описані тут, у луцькій квартирі, де жили тоді Олеся з мамою Вітою, вранці пролунав дзвінок у двері.

— Олесю, відчини, — гукнула мама з ванної. — Чуєш, Олесько?

«Олесько» означало, що мама гнівається. Це було трохи дивно, бо вранці мама майже ніколи не гнівалася. Навіть коли Олеся, розбуджена деренчанням будильника (його заводили нечасто, частіше вставали самі), вдавала, що спить, чи й справді поринала у солодку вранішню дрімоту. Мама в таких випадках жартома біла подушкою або лоскотала доньку за вухом чи за п'ятку.

«Олесько?» — подумала зараз Олеся. І все ж сказала, відчуваючи, що їй хочеться заперечити мамі:

— Я ще зовсім роздягнута.

— А я під душем, — відповіла мама. — То, напевне, Ліда з п'ятого поверху. Вона вчора фен позичила, бо її перегорів.

Фен — це було серйозно. Він міг мамі знадобитися, та й самій Олесі теж, хоч вона феном рідко користувалася. Волосся, її розкішна пшенична грива, мало вільно цілувати плечі.

— Добре, я зараз.

Олеся накинула на голе тіло халатика. Встигла подумати, що прикривати вже є що. І пішла відчиняти, готова скептично зирнути на Ліду з п'ятого поверху.

Та Ліди за дверима не було. Лише стара жінка з валізою стояла біля ліфта.

— Ви до нас дзвонили? — спитала Олеся.

— Так, — сказала жінка. — Вибачте, якщо розбудила. Але я гадала, що...

Олеся зрозуміла: була вже дев'ята година. Але ж сьогодні субота...

— Ви... Хочете зайти? До мами?

— Ти Олеся? — вимовила жінка з питально-ствердною інтонацією.

— Так.

— А я твоя бабуся. Дозволиш зайти?

Бабуся? То було як грім з ясного неба серед сонячного весняного ранку. Бабуся? Певно, якась родичка... Хоча звідки їй узятися?

«У мене нема бабусі, моя мама сирота», — хотіла сказати Олеся, але не сказала. Зрештою, і в сиріт бувають мами, які кидають дітей чи як там...

«Впасти і не встати. Тричі ха-ха», — подумала Олеся. Натомість сказала:

— Заходьте.

І зробила майже кніксен, який мав пригасити її збентеження. Мама дратувалася, бо чекала цю жінку?

— Будь ласка.

— У вашому краї, здається, кажуть — декую, — сказала жінка, котра щойно призначила себе Олесиною бабусею.

«Декую — по спині голекою¹», — враз пригадалося Олесі (Олеся подумки показала язика мамі) почуте невідомо де — може, і від мами, а швидше від однокласниці родом з Полісся, котру вона звала «Ганнуса — велика надуся». Щось ще завертілося у голові: вихор наростав — збудження, збентеження.

Бабуся? У неї? Справді впасти й не встати. День сюрпризів?

Бабуся зайшла до квартири разом із валізкою. «Що там у неї, — подумала Олеся, — в моєї бабусі-агусі, сміх та й годі, певно,

¹ Гілкою (діал.).

авантюристка якась — ні, на циганку не схожа». Дарма, удвох із мамою справляться, чого ж боятися, не ніч, ранок, можна буде закричати, ха-ха, зараз ця бабусенція дістане з кишені старого пальта пістолета... І пух-пух...

— Добрий день у вашій хаті, — сказала прийшла жінка.

— То Ліда? Я зараз, Лідо, — озвалася з ванни мама.

— То не Ліда, — сказала Олеся, — то бабуся.

— Що? Яка бабуся?

«Агуся, — ледве не відповіла Олеся. — На двох ногах карапуся».

Подальші події вона пригадує на диво чітко й водночас мовби як сон. Сон, що прилетів на крилах, на невидимих крилах, невидимий сон. Хіба сон буває невидимий, думає тепер Олеся, він собі є або його немає, сниться чи не сниться, але той сон-дійство таки прилетів і снівся посеред ранку і був й туманним, і чітким. Тисячі звуків проникали разом з ним із вулиці й складалися у мозаїку, яка розсипалася й знову складалася. І всередині мозаїки — те, що було з ними. З нею самою, Олесею, мамою, й цією жінкою, котра назвалася бабусею, її бабусею, а отже, мамою мами Віти.

Ось мама, викупана, свіжа й пахуча, зодягнута в халат, заходить... Заходить, дивиться на прийшлу жінку і...

Олесі раптом здалося, що мама от-от упаде. Заточується, це точно. Шукає опори. Обпирається на стінку.

— Мамо! — скрикнула вона.

— Нічого, нічого, — сказала мама — і до чужої жінки: — Ну здрастуй. Дякую, що приїхала.

— Хіба я могла не приїхати після твого дзвінка?

Жінка-бабуся проказує це глухо. Стоять з мамою навпроти одна одної. Наче незнайомі.

«Скільки ж їй років?» — думає Олеся.

На вигляд не більше шістдесяти. Середнього зросту, ні, трохи вище середнього, худорлява, волосся майже все сиве, але на обличчі зморщок не багато. Мабуть, такі роки шістдесят. Ну, може, трохи більше, потім проясниться, хоча навіщо?

— Якого дзвінка, мамо? — збентежено вигукнула Олеся, перериваючи оглядини чужої, ну геть чужої жінки.

Щось тенькнуло у неї в грудях. Потім у голові. Наче дзвоник — далекий, ледь чутний. Ні, обірвалася струна, наче там, десь за стінкою, а вона почула. Далі струна жалібно й коротко заплакала. Ледь-ледь сплакнула. Схлипнула.

— Довгого, довгого дзвінка, — сказала бабуся.

Бабуся? Просто бабуся, без «агусі»...

«Кіно і німці», — подумала Олеся.

Їй вже не тенькало, а замлоїло у грудях. Раптово, ні з того ні з сього. Захотілося присісти. Навіть на підлогу.

— Ходімо до кімнати, там про все й поговоримо.

Мама вимовила це й повела рукою. Мовби запрошувала їх обох. Так запрошують гостей до кабінету, на прийом, нараду, на що там ще... Мама наче віддалялася од їх обох. Ставала офіційно-суворою, зі стиснутими губами. Але чому?

Чому — Олеся довідалася через якийсь десяток хвилин.

Спочатку мама першою опустила у крісло, жестом запросила доньку і... І свою маму?

— Роздягніться, — сказала до старшої жінки Олеся, в якій стала наростати роздратованість проти їх обох.

— Справді, роздягніся. Я щось сьогодні не надто ввічлива, — мама не приховувала іронії, а тоді до Олесі: — Візьми в бабусі пальто.

Пальто було старе й потерте біля коміра. Хоча колись, напевно, дороге. Олеся визначила: не синтетика. Колір сірий, з ледь помітним переливом, який мовби кудись утікав.

Жінка в сірому пальто. Здається, так називався фільм — італійський чи американський. А може, й російський. А може, й не називався. Вона щось переплутала. Ні, фільм таки був, була у кімнаті, в їхній квартирі, й бабуся. Олеся несла її пальто й повісила на вішак біля вхідних дверей. У неї чомусь задрижали руки. Од хвилювання чи од радості, що приїхала бабуся?

Бабуся сказала, коли Олеся вернулася до кімнати:

— Напевне, слід спочатку познайомитися. — І вже тільки до Олесі: — Як звати твою маму, ми обоє знаємо. Як звати тебе, я дізналася недавно. Мене звати Даздраперма Романівна Снігурець.

— Даздра... Це справді ім'я?

Олеся не знала, що робити — вірити чи сміятися. Ранок сюрпризів.

— Ім'я, ім'я, — сказала мама Віта.

— Але чие? Ви...

Вона хотіла спитати — ви українка? Чи іноземка?

— Бачиш, доню, твоя бабуся з того часу, коли дітям давали чудернацькі імена, — пояснила мама. — Хлопчиків називали Кімами або Віленами, що скорочено означало — Комуністичний інтернаціонал молоді чи Володимир Ілліч Ленін.

— Були ще Маркси й Енгельси, — озвалася бабуся. — А дівчат називали Тракторинами, Електринами та Інтернами. Ще Сталінами. А мене назвали Даздраперма, що скорочено означає російською — «Да здравствует первое мая».

«Дурня якась», — ледве не вимовила Олеся.

— Такий був час, — приречено зітхнула бабуся, а може, то Олесі так здалося.

— Я десь читала, що перед війною тільки в Києві було кілька сотень Даздраперм, — додала мама. — Але всі вони потім, після війни, поміняли свої імена. Тільки твоя бабуся одна лишилася Даздрапермою.

— Імена даються раз у житті, — бабуся вимовила це суворо, ледь розтискаючи губи. — Мені судилося бути Даздрапермою, я нею і помру. Імена не вибирають, як і місце народження.

— Авжеж. — Мама Віта ледь усміхнулася.

— Чого ж я... я не знала про бабуся? Ви якісь... — Олеся зловила ротом повітря.

— У нас про таких казали: обоє — рябє... — відповіла бабуся.

Тут Олеся подумала, що мама схожа на її неочікувану бабуся. Ні, швидше схожа вона, Олеся, внучка. Ніс, лоб, очі... Теж сірі й виразні.